

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

ГЕРЗАНИЧ ВІТАЛІЙ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 330.332.(477)

**ОБҐРУНТУВАННЯ ПІДХОДІВ ДО ЕФЕКТИВНОГО ЗАЛУЧЕННЯ
ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ**

Спеціальність 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Ужгород – 2014

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економіки підприємства ДВНЗ "Ужгородський національний університет" Міністерства освіти у науки України.

Науковий керівник – член-кореспондент НАН України,
доктор економічних наук, професор
Міклова Василь Петрович,
ДВНЗ "Ужгородський національний
університет" МОН, завідувач кафедри
економіки підприємства, м. Ужгород

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Папп Василь Васильович
Мукачівський державний університет
МОН України, в.о. проректора
з науково-педагогічної роботи,
м. Мукачево

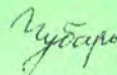
кандидат економічних наук
Маргіта Наталія Орестівна
Національний університет
«Львівська політехніка» МОН України,
асистент кафедри маркетингу та логістики,
м. Львів

Захист відбудеться «22» січня 2015 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 61.051.02 ДВНЗ «Ужгородський національний університет» за адресою: 88000, м. Ужгород, вул. Університетська, 14, ауд. 401.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Ужгородський національний університет» за адресою: 88000, м. Ужгород, вул. Університетська, 14.

Автореферат розісланий «__» грудня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

О.Г. Чубарь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Активність інвестиційної діяльності в країні значною мірою визначає рівень розвитку національної економіки. З огляду на це іноземні інвестиції є значним резервом економічного розвитку, джерелом модернізації, реструктуризації та створення нових підприємств і виробництв, але вони вимагають розробки обґрунтованого, виваженого підходу до ефективного залучення та сприятливого їх функціонування. Потенційно наша країна, володіючи значним внутрішнім ринком, сільськогосподарським та промисловим потенціалом, різноманітними природними ресурсами, може стати провідним реципієнтом іноземних інвестицій. Однак, незважаючи на значну кількість заходів, реалізованих державними структурами і спрямованих на підвищення ефективності інвестиційної політики в Україні, вона поки що залишається недосконалою. Розробка та реалізація інвестиційної політики в умовах поглиблення євро інтеграційних процесів повинна базуватися на науково обґрунтованих підходах до формування позитивного інвестиційного іміджу країни, а також на чітко визначених національних пріоритетах залучення іноземних інвестицій. За таких умов постає необхідність виробити обґрунтовані підходи до ефективного залучення іноземного інвестування на макрорівні.

Вирішення цих завдань можливе на основі комплексного підходу до дослідження напрямів інвестиційного розвитку країни, відобразатиме наявний стан речей у інвестиційній сфері і забезпечуватиме достатньою інформацією органи влади для розробки заходів та ефективних інструментів залучення іноземних інвестицій.

Дослідженням проблем активізації іноземних інвестицій у національній економіці займалися такі вчені, як І.О. Бланк, В.М. Геєць, Н.О. Маргіта, В.В. Папп, В.П. Міклова, Л.М. Федулова.

Причини низької ефективності процесу залучення іноземних інвестицій в Україні досліджувалися в роботах В.В. Петрушевської, О.І. Барановського. Вивченням інвестиційного клімату в Україні та інвестиційної сфери в цілому займалися такі вітчизняні дослідники як Ю.Н. Бажал, В.І. Ляшенко. Однак більшість із запропонованих ученими підходів стосується оцінки ефективності інвестиційної політики в цілому; у них відсутній аналіз конкретних інструментів залучення прямих іноземних інвестицій та найголовніше, неможливо оцінити результативність тих чи інших інструментів залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел з метою забезпечення комплексного економічного розвитку країни.

Проблемам оцінки та визначенню чинників ефективності вкладання інвестицій в економіку країни, які можуть бути застосовані при оцінці системи залучення іноземних інвестицій, присвячено роботи Д. те Вельде, К. Джуд, О.Кліменко, Г. Левьежа, Дж. Лі, О. Марієва, Д. Нестерова, О. Прокопенко, Н.Третяк, Дж. Уолша, М. Фалька та інші. Прогнозуванням обсягів іноземних інвестицій як одного з чинників поліпшення інвестиційного клімату, зокрема в напрямі посилення надійності діяльності інвесторів, займалися А. Баш'є, Р.Боднар, І. Єлейко, С.Кірхнер, Т. Корольова, М. Маргарідо, Т. Погорелова,

Б. Талал, Ф. Туролла, Ф. Хефнер, П. Шутл та інші.

Необхідність подальших досліджень у цій сфері обумовила вибір теми дисертаційної роботи, її мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Викладені у дисертаційному дослідженні положення є складовою частиною НДР «Структурна політика і регіональні пріоритети розвитку Закарпатської області в умовах економічної трансформації» (номер державної реєстрації 0105U004082), що виконувалась (2006 – 2010 рр.) в рамках наукової проблематики економічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення інструментарію державної політики залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Для досягнення цієї мети було поставлено та вирішено такі завдання:

- проаналізувати еволюцію теорій іноземного інвестування із виділенням підходів до ефективного залучення іноземних інвестицій;
- визначити інструменти інвестиційної політики, щодо залучення іноземних інвестицій у національну економіку;
- узагальнити світовий досвід залучення іноземних інвестицій та можливості його використання в Україні;
- структурувати основні проблеми та чинники ефективного залучення іноземних інвестицій;
- здійснити оцінку ефективності державних програм залучення іноземних інвестицій в національну економіку;
- побудувати та реалізувати моделі прогнозування притоку іноземних інвестицій в Україну;
- розробити напрями оптимізації підходів до формування пріоритетів залучення іноземних інвестицій, що враховує інтереси національної економіки.

Об'єктом дослідження є процес залучення іноземних інвестицій в контексті забезпечення інтересів національної економіки крізь призму підходів до комбінування інструментів інвестиційної політики.

Предмет дослідження – вплив інструментарію інвестиційної політики держави на ефективне залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Методи дослідження. Теоретичною та методичною основою дисертаційного дослідження є роботи вітчизняних і зарубіжних учених у сфері інвестиційного розвитку національної економіки.

У роботі використано сукупність загальнонаукових методів, а саме: аналізу і синтезу, індукції та дедукції, системного підходу – для дослідження концептуальних основ забезпечення інвестиційного розвитку національної економіки; для аналізу нормативно-правового забезпечення іноземного інвестування в Україні та виявлення основних проблем залучення іноземних інвестицій; для обґрунтування рекомендацій і розробки пропозицій з удосконалення інвестиційного розвитку економіки України; методи порівняльного та статистичного аналізу – для оцінки ефективності залучення

іноземних інвестицій в економіку України; статистичного аналізу – для аналізу, відбору і налаштування параметрів розробленої економіко-математичної моделі; економіко-математичного моделювання і математичної статистики – для визначення впливу обсягів й ефективності інвестиційної діяльності на значення соціально-економічних та макроекономічних показників.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України та країн Європейського Союзу з питань регулювання інвестиційної діяльності, дані річних звітів та інших інформаційних матеріалів Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України і Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, звіти та огляди міжнародних фінансово-економічних організацій, дані інформаційних та аналітичних бюлетенів, монографії, збірники наукових праць, інформаційних оглядів з питань оцінки міжнародних рейтингових агентств, статистичні дані Державного комітету статистики України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці теоретичних положень, методичних і практичних рекомендацій по вдосконаленню державної політики залучення іноземних інвестицій.

Основні результати, які містять наукову новизну, полягають у тому що:

вперше:

- запропоновано підходи до прогнозування обсягу прямих іноземних інвестицій із врахуванням впливу значимих чинників (інституційних, законодавчих, фінансово-бюджетних, ресурсних) на розвиток національної економіки на основі сценарного методу, що забезпечує прийняття ефективних рішень на основі моделювання розвитку подій у майбутньому;

удосконалено:

- систему оцінки ефективності загальнодержавних програм та національних проектів залучення інвестицій як інструменту інвестиційної політики із виділенням короткострокових та довгострокових ефектів від їх реалізації та відповідності вкладання інвестицій до визначених на державному рівні пріоритетних видів діяльності;

- підходи до оптимізації напрямів залучення іноземних інвестицій, що ґрунтуються на аналізі відповідності застосування тієї чи іншої стратегії залучення. Це дозволило визначити перелік пільг, які доцільно застосовувати в умовах України, як для короткотривалих, так і для довготривалих проектів, а також запропонувати перелік економічних, інституційно-організаційних і законодавчо-правових заходів оптимізації напрямів залучення іноземних інвестицій;

дістали подальшого розвитку:

- критерії для аналізу теорій іноземного інвестування із визначенням основних підходів до залучення іноземних інвестицій з врахуванням короткострокових та довгострокових ефектів від іноземних вкладень, мотивів суб'єктів інвестиційного процесу на різних етапах їх окупності;
- класифікаційні ознаки інструментів інвестиційної політики держави, а саме: за ефективністю впливу на суб'єкти інвестиційної діяльності;

підприємства-реципієнти, іноземні інвестори, що дозволяє виділити очікувані короткострокові та довгострокові ефекти в національній економіці.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх упровадження в управлінську практику дозволяє ефективно регулювати процес залучення інвестицій у національну економіку як в короткостроковому, і в довгостроковому періодах

Розроблені положення та рекомендації прийняті до впровадження та будуть використані у роботі Департаменту економічного розвитку і торгівлі Закарпатської обласної державної адміністрації при розробці проектів Програми соціально-економічного розвитку області (довідка № 05/180 від 27.05.2014 року); у практичній діяльності Закарпатського агентства із залучення інвестицій та господарського розвитку територій (довідка № 351 від 02.10.2014 року) та консалтингової компанії «Арталока» при консультуванні іноземних інвесторів, формуванні аналітичних звітів для іноземних компаній та розробці міжнародних проектів (довідка № 50 від 29.08.2014 року).

Теоретичні узагальнення та методичні рекомендації автора використовуються в навчальному процесі ДВНЗ «Ужгородський національний університет» при викладанні дисциплін «Макроекономіка», «Основи економічної теорії», зокрема, під час проведення лекційних та практичних занять (довідка № 1158/01-27 від 06.05.2014 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно проведеним науковим дослідженням, у якому викладено авторський підхід до вирішення наукового завдання, спрямованого на обґрунтування підходів до ефективного залучення іноземних інвестицій та вироблення рекомендацій із забезпечення інвестиційного розвитку національної економіки України.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення і практичні результати дослідження доповідалися та були схвалені на таких науково-практичних конференціях: Міжнародна науково-практична конференція та виїзне засідання Ради Західного наукового центру НАН України і МОНМС України «Гірські території: проблеми та перспективи сталого розвитку» (м. Ужгород, 21 жовтня 2011р); II Міжнародна науково-практична конференція «Соціальний аспект іноземного інвестування гірських територій Закарпаття» (м. Мукачево, 15-16 грудня 2013р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми економіки України: тенденції, ризики, стимули» (м. Дніпропетровськ, 8-9 квітня 2013 р.); щорічні наукові конференції професорсько-викладацького складу ДВНЗ «Ужгородський національний університет» з 2010 по 2014 рр.

Публікації. Основні положення та результати дослідження опубліковано в 11 наукових працях, серед яких 7 статей у наукових фахових виданнях, 1 зарубіжна публікація та 3 публікації тез конференцій. Загальний обсяг публікацій – 6,5 д.а., з яких особисто автору належить 5,3 д.а.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (235 найменувань на 26 сторінках) і 4 додатки (на 16 сторінках), містить 14 рисунків і 27 таблиць. Загальний обсяг роботи становить 214 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, розкрито зв'язок роботи з науковими темами, сформульовано мету та завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет і методичну базу дослідження, висвітлено наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення.

У першому розділі «**Теоретико-методичні засади ефективного залучення іноземних інвестицій в національну економіку**» проаналізовано еволюцію теорій щодо залучення іноземного інвестування, визначено інструменти інвестиційної політики для залучення іноземних інвестицій у національну економіку, а також узагальнено світовий досвід залучення іноземних інвестицій за пріоритетами та підходами.

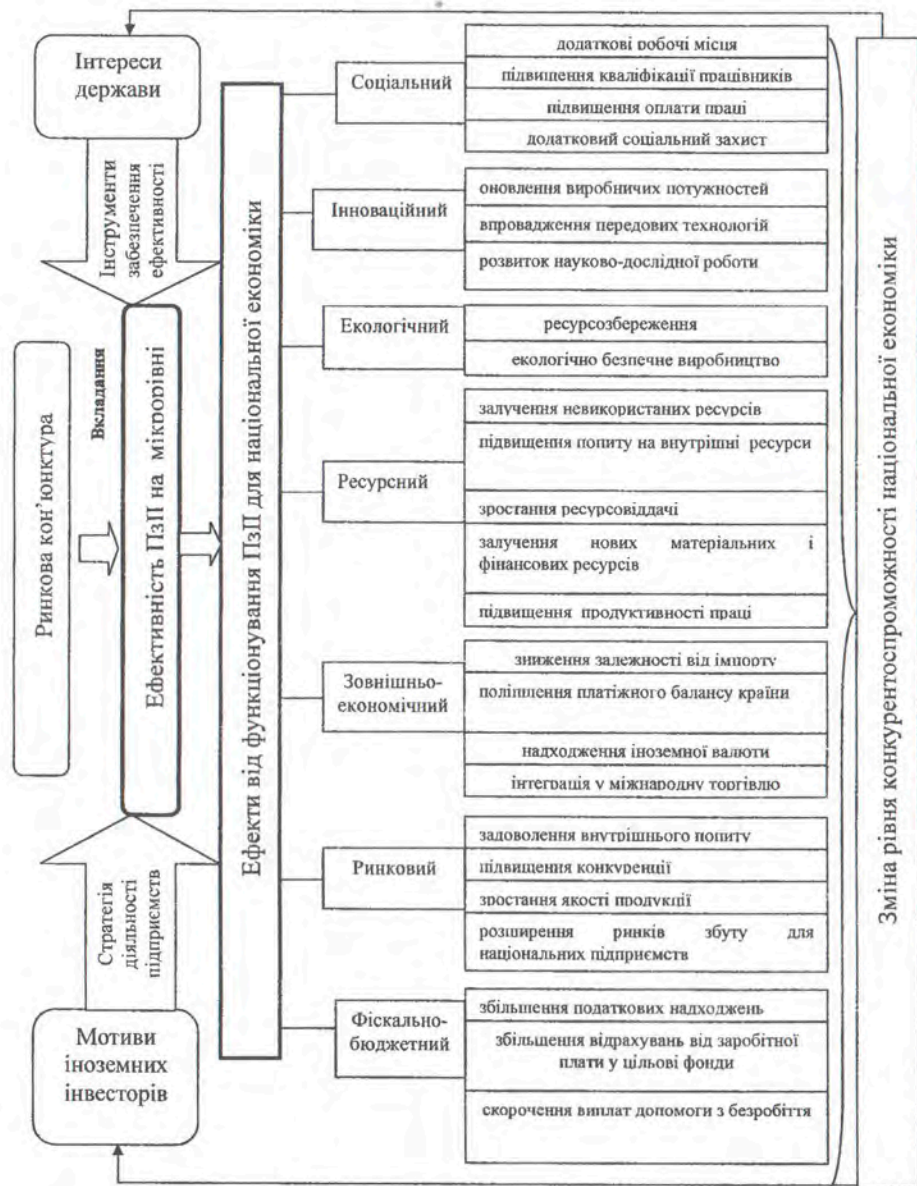
За етапами еволюції наукових теорій визначено ключових учасників ефективного залучення іноземних інвестицій у національну економіку, застосування нових дійових підходів та вибір пріоритетів.

Проведено аналіз еволюції теорій ефективного залучення іноземного інвестування, яким приділялося достатньо уваги в концепціях різних шкіл світової наукової думки, починаючи з досліджень меркантилістів до неокласиків. Це пов'язано з тим, що неокласичний підхід має в розпорядженні інструментарій, який дозволяє науково обґрунтувати ефективність залучення іноземного інвестування кризь призму збалансованості інтересів держави, інвесторів та підприємств-реципієнтів в довгостроковій перспективі. Альтернативою таких досліджень є кейнсіанський підхід, при якому ефективне залучення інвестицій визначається діяльністю держави, яка має сприяти підвищенню ефективності капітальних вкладень в короткостроковому періоді.

Встановлено, що сучасні дослідження ефективного залучення іноземного інвестування базуються на виявленні впливу іноземного інвестування на національну економіку в довгостроковій та короткостроковій перспективі. Завданням держави є узгодження цих інтересів з максимальною вигодою для всіх суб'єктів інвестиційного процесу шляхом створення умов для стимулювання іноземних інвесторів до вкладання капіталу, а також забезпечення ефективного функціонування підприємств з іноземними інвестиціями.

З урахуванням положень неокласичної економічної теорії і сучасних досліджень встановлено, що ефективність залучення іноземних інвестицій має визначатися під впливом соціальних, інноваційних, екологічних, ресурсних, зовнішньоекономічних, ринкових та фінансово-бюджетних факторів і базуватися на збалансуванні інтересів держави, підприємств-реципієнтів та інвесторів з урахуванням короткострокових та довгострокових ефектів.

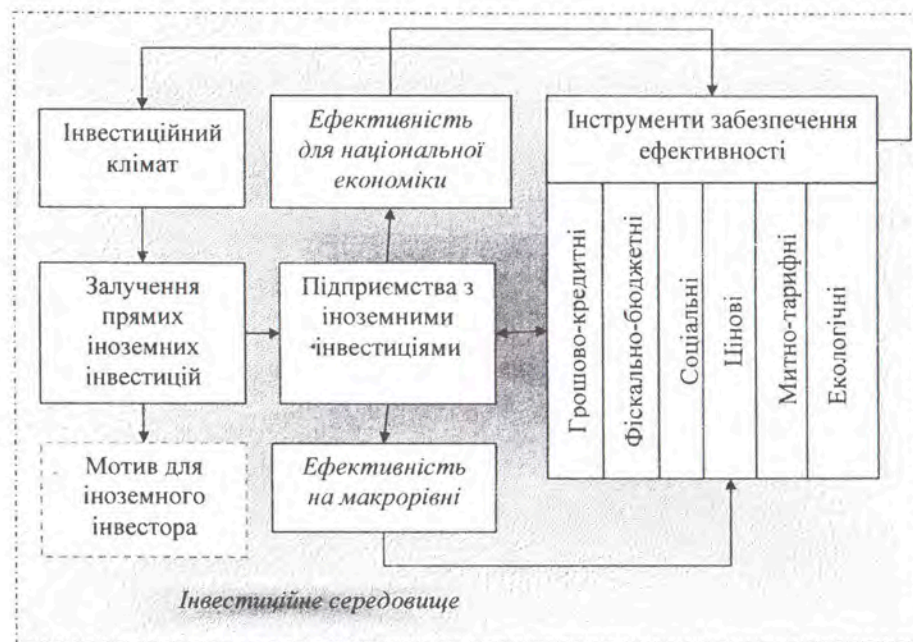
Таким чином, аналіз та узагальнення традиційних теорій іноземного інвестування у поєднанні з новітньою концепцією "впливового інвестування" засвідчує вагомий роль держави у регулюванні іноземного інвестування економіки і дозволяє запропонувати схему ефективності залучення іноземних інвестицій для національної економіки в короткостроковому та довгостроковому вимірах (рис. 1).

Значимість функціонування підприємств з іноземними інвестиціями у національній економіці залежить, в першу чергу, від:

- мотивів іноземного інвестора, який визначає стратегію функціонування підприємства;
- інтересів держави щодо прямих іноземних інвестицій, які визначають інструментарій забезпечення ефективності підприємств;
- кон'юнктури на ринках ресурсів, що використовує підприємство, та на ринках збуту продукції.

Ефективність економіки від вкладання іноземних інвестицій забезпечується узгодженістю інтересів суб'єктів господарювання та держави в короткостроковій та довгостроковій перспективі із застосуванням відповідних інструментів. Вони впливають на ефективність функціонування національної економіки, а також формують інвестиційний клімат країни, який слугує залученню нових інвестицій в економіку, а отже посиленню їх позитивного впливу. Це досягається завдяки формуванню відповідного інвестиційного середовища(рис. 2.).

У дисертаційному дослідженні удосконалено класифікацію інструментів інвестиційної політики держави у забезпеченні пріоритетів розвитку національної економіки за класифікаційними ознаками з позицій ефективності для суб'єктів інвестиційної політики (а саме – підприємств-реципієнтів, іноземних інвесторів і держави) в короткостроковій та довгостроковій перспективі. Такі інструменти виражають цілеспрямований вплив органів державної влади на умови господарювання підприємств, в діяльність яких залучаються іноземні інвестиції.

Запропоновано науковий підхід щодо оцінювання ефективності іноземного інвестування з урахуванням короткострокових і довгострокових результатів. Такий підхід дозволяє визначити відмінність досягнутого стану економіки із додатково залученими іноземними інвестиціями від її базового стану і обґрунтувати висновок щодо поліпшення (або погіршення) результатів діяльності підприємств-реципієнтів і національного господарства за аналізований інтервал часу, а також доцільність іноземного інвестування за вибраними пріоритетами.

Основою для застосування того чи іншого інструменту інвестиційної політики для ефективного функціонування економіки є формування пріоритетних цілей і очікуваних результатів їх діяльності. Проведено аналіз зарубіжних підходів щодо формування пріоритетів іноземного інвестування в країнах з розвинутою економікою (Німеччина, Франція, Великобританія, Ірландія) та з економікою, що розвивається (Китай, Росія, Білорусь). Такі підходи, реалізовані у інвестиційних програмах і проєктах, відповідають стратегічним цілям розвитку національної економіки, зростанню суспільного добробуту її населення.

У другому розділі «Аналіз ефективності залучення іноземних інвестицій в Україну» проведено аналітичне дослідження основних тенденцій відносно недоліків та проблем залучення іноземних інвестицій в Україні. Особлива увага надана ефективності національних проєктів з подальшим виокремленням чинників ефективного залучення іноземних інвестицій.

Аналіз статистичних даних Державної служби статистики України показав, що у період з 2002 по 2013 рр. на десятку основних країн-інвесторів приходилося, як правило, 75-85% загального обсягу прямих іноземних інвестицій.

Перелік цих країн протягом досліджуваного періоду залишався майже незмінним: Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Великобританія, Франція, Віргінські острови, Швейцарія, Італія (рис.3). Винятком є тільки США, на які у 2002 р. приходилося більше 17% іноземних інвестицій, тоді як у наступні роки надходження акціонерного капіталу з цієї країни майже припинилося.

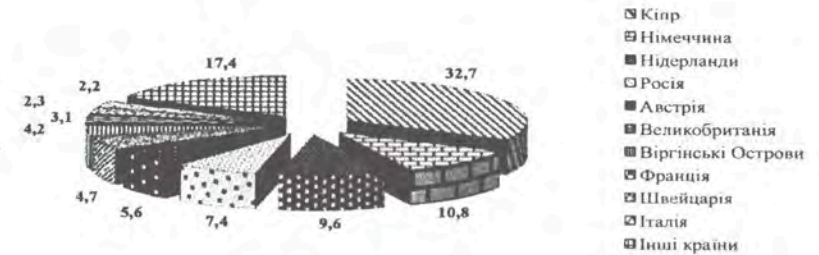

Рис.3. Географічна структура надходження іноземних інвестицій в Україну у 2013 р.

Така концентрація залучення інвестиційних ресурсів з невеликої кількості країн і регіонів світу (у 2013 р. 76,4% загального обсягу ПІІ надійшло з країн Євросоюзу) є доволі небезпечною з точки зору одержання як довгострокових, так і короткострокових ефектів для національної економіки та інвесторів, адже будь-які зміни у стосунках з вказаними країнами негативно відібраються на обсягах та регулярності надходження інвестицій до загальнонаціональних та приватних проєктів.

У результаті дослідження основних проблем та недоліків іноземного інвестування в Україні виявлено, що протягом усього періоду незалежності України у процесі залучення прямих іноземних інвестицій діє головна негативна тенденція – недостатньо швидке зростання обсягу ПІІ. Обґрунтовано, що вона базується на низці проблемних ситуацій у нормативно-правовій, соціально-економічній сферах та сферу адміністрування.

Визначення переліку проблем процесу залучення іноземних інвестицій, притаманних кожній сфері, дозволило виділити та проаналізувати набір чинників – індикаторів, за допомоги яких можна було б здійснити прогнозування припливу обсягів прямих іноземних інвестицій в українську економіку.

Кореляційний аналіз статистичної взаємозалежності виокремлених чинників та обсягу прямих іноземних інвестицій в Україні за період 2001-2013рр. дозволив виявити фактори, які чинять значний вплив на обсяги ПІІ (табл.1).

Визначено, що елементом, який акумулює всі вищезазначені чинники, є загальнодержавні програми залучення іноземних інвестицій. Аналіз програмного підходу до залучення іноземного інвестування дозволив визначити низьку загальну ефективність національних програм, що обумовлено невідповідністю фактичних напрямів іноземного інвестування визначеним пріоритетним галузям української економіки, орієнтацією інвесторів на короткотривалі проєкти, що не передбачають значних соціальних, екологічних

Таблиця 1

Статистична взаємозалежність прямих іноземних інвестицій та економіко-фінансових індикаторів за 2001-2013 рр.

Показники	Кореляція з обсягом ПІІ
<i>економіко-фінансові</i>	
обсяг ВВП	0,994
валютний курс	0,843
обсяг експорту	0,909
обсяг імпорту	0,907
середньомісячна заробітна плата	0,990
площа сільськогосподарських угідь	-0,991
ставка податку на прибуток	-0,862
витрати на виконання НДДКР	0,993
<i>інституційні</i>	
свобода інвестування	-0,772
свобода торгівлі	0,953
втручання уряду	-0,897

чи інших зобов'язань стратегічного характеру, а також невеликими обсягами ПІІ на початковому етапі конкретних проектів.

У третьому розділі «Вдосконалення підходів до ефективного залучення іноземних інвестицій в Україні» розроблено та реалізовано економіко-математичну модель прогнозування обсягів прямих іноземних інвестицій із застосуванням сценарного підходу, який дозволяє оцінити вплив різних варіантів загальноекономічних заходів на обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України, визначено рекомендації щодо оптимізації підходів до залучення іноземних інвестицій в Україну.

Аналіз та порівняння з іншими видами моделей дозволив обрати для прогнозування обсягів ПІІ (y) семифакторну адитивну модель (1):

$$y = 3380499,4 + 0,038x_1 - 0,0002x_2 - 4,625x_3 - 81,294x_4 + 136,749x_5 - 29,408x_6 + 228,942x_7, \quad (1)$$

де x_1 – обсяг ВВП, млн.грн.; x_2 – обсяг експорту, млн.грн.; x_3 – середньомісячна заробітна плата, грн.; x_4 – площа сільськогосподарських угідь, тис.га; x_5 – ставка податку на прибуток; x_6 – ступінь втручання уряду в економіку; x_7 – індекс свободи торгівлі.

Прогнозні значення обсягів ПІІ, отримані в результаті моделювання для трьох груп показників за трьома сценаріями, наведено у табл. 2

Таблиця 2

Прогноз обсягу ПІІ для варіації значень макроекономічних показників з 2013 по 2015 рр.

Рік	Обсяг ПІІ (млрд.дол.)	Макроекономічні індикатори			Фінансовий індикатор	Інституційні індикатори	
		ВВП (млн.грн.)	Експорт (млн.грн.)	Середньомісячна зарплата (грн.)	Ставка податку на прибуток, (%)	Втручання уряду	Свобода торгівлі
2013	58156,900	1454931	63312	3265	19	37,5	86,2
<i>Песимістичний сценарій</i>							
2014	60929,270	1527678	79140	3265	19	41,3	84,1
2015	65888,744	1604061	75183	3428	19	45,4	82,0
<i>Базовий сценарій</i>							
2014	61458,437	1570000	82700	3379	18	37,5	86,2
2015	66777,454	1686482	81804	3691	18	37,5	86,2
<i>Оптимістичний сценарій</i>							
2014	61482,922	1600424	88637	3428	18	30,0	88,4
2015	67230,918	1760467	94841	3771	17	25,0	90,6

Аналіз усіх сценаріїв засвідчив, що обсяг прямих іноземних інвестицій, хоч і статистично залежить від усіх семи перелічених параметрів, проте варіація його значень порівняно з ними є затухаючою (табл. 3).

Таблиця 3

Граничні значення і варіації незалежних і результуючих змінних рівняння регресії для прогнозування ПІІ в Україні, 2014 р.

Показники	значення			розбіжність max від min	
	min	max	average	абсолютна	відносна
обсяг ПІІ (млрд дол)	60866,8	62172,4	61519,6	1305,6	2,1%
обсяг ВВП (млрд грн)	1527678	1600424	1564051	72746	4,8%
обсяг експорту (млрд дол)	79140	88637	83888	9497	12,0%
середньомісячна заробітна плата (грн.)	3265	3428	3347	163	5,0%
ставка податку на прибуток (%)	18	19	18,5	1	5,6%
втручання уряду	30	41,25	35,6	11,25	37,5%
свобода торгівлі	84,1	88,4	86,2	4,26	5,1%

Визначено, що навіть при більших відхиленнях фактичних значень незалежних змінних від прогнозованих, відхилення фактичної величини ПІІ буде суттєво меншим. Тому з досить великою ймовірністю можна прогнозувати, що за відсутності великих зовнішніх імпульсів (які не піддаються

статистичному врахуванню) обсяг прямих іноземних інвестицій в українську економіку становитиме у 2014 р. – \$61,5±0,7 млрд, у 2015 р. – \$66,8±1,3 млрд., тобто похибка становить 1,1% при прогнозі на 1 рік і до 2% – при прогнозі на 2 роки (табл. 4).

Таблиця 4

Граничні значення і варіації незалежних і результуючих змінних рівняння регресії для прогнозування ПІІ в Україні, 2015 р.

Показники	значення			розбіжність max від min	
	min	max	average	абсолютна	відносна
обсяг ПІІ (млрд дол)	65594,9	68144,1	66869,5	2549,2	3,9
обсяг ВВП (млрд грн)	1604061	1764468	1684264	160406	10,0
обсяг експорту (млрд дол)	75183	94841	85012	19658	26,1
середньомісячна заробітна плата (грн)	3428	3771	3600	343	10,0
ставка податку на прибуток (%)	17	19	18	2	11,8
втручання уряду	25	45,4	35,2	20,4	81,5
свобода торгівлі	82,0	90,6	86,3	8,5	10,4

З метою удосконалення підходів до залучення іноземних інвестицій в економіку України розроблено підхід до регулювання інвестиційних процесів із врахуванням стратегії розвитку економіки України (тобто інтересів національної економіки в першу чергу) та конкуренції на міжнародних ринках інвестицій (рис. 4).

Задля оптимізації напрямів залучення іноземних інвестицій було визначено дві групи заходів: економічні та інституційно-організаційні.

Економічні заходи стосуються, перш за все, удосконалення політики у сфері надання податкових пільг. Визначено, що з метою мінімізації негативних наслідків надання інвесторам податкових пільг, найпростіші типи пільг (встановлення зниженої ставки податків та зборів, звільнення від сплати податків та зборів) доцільно надавати: 1) іноземним компаніям, які планують короткострокове інвестування в Україні; 2) компаніям, які створюються, а не тим, що розширюються; 3) мобільним компаніям або компаніям, які працюють на багатьох ринках, зокрема компаніям, бізнес яких пов'язаний з Інтернетом, страховим компаніям, банкам, оскільки вони можуть краще користуватись різними податковими режимами у країнах; 4) експортно орієнтованим іноземним інвесторам, які працюють на багатьох ринках, а також на ринках з високим рівнем конкуренції. Крім того, з метою запобігання проявам корупції та хабарництва запропоновано скорочувати обсяги пільг іноземним інвесторам, наданих у ручному режимі.

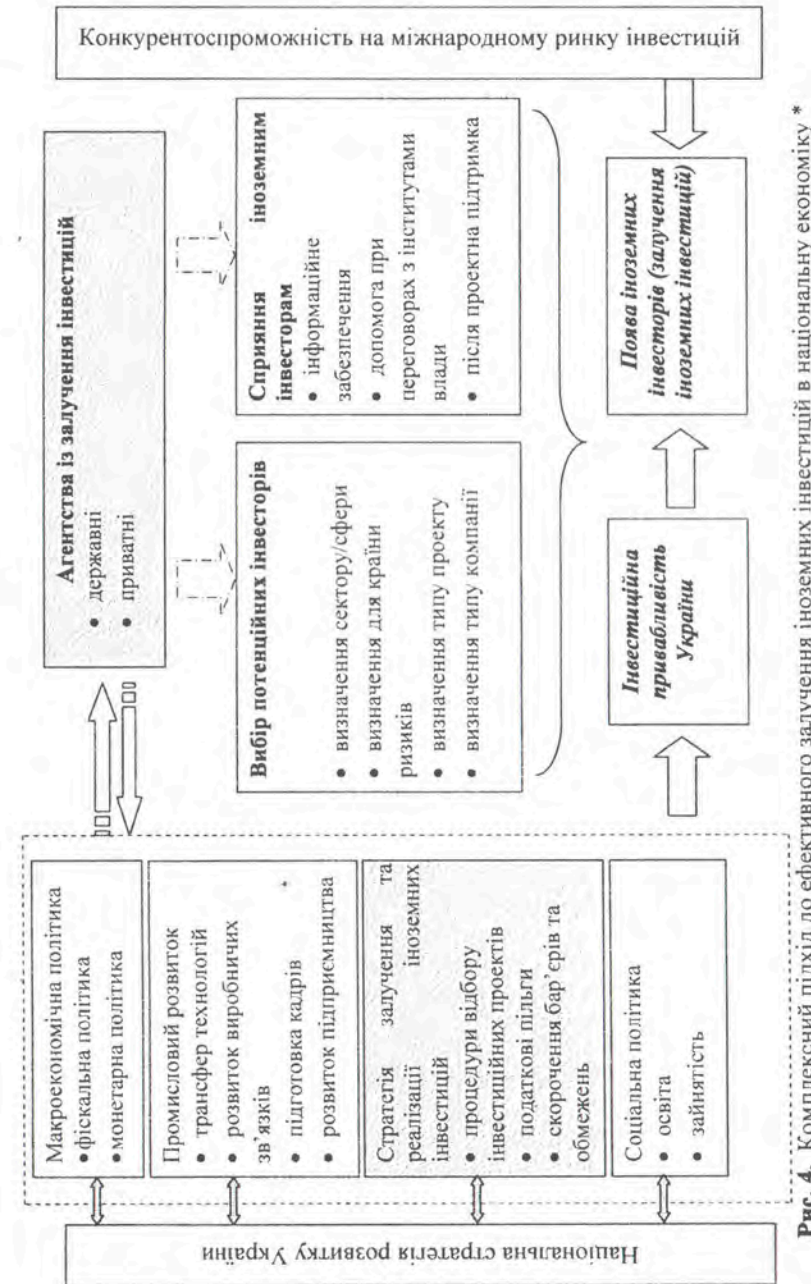

Рис. 4. Комплексний підхід до ефективного залучення іноземних інвестицій в національну економіку * розроблено автором

Інституційно-організаційні заходи включають створення та розвиток в Україні приватних агентств із залучення інвестицій. Зокрема визначено базові напрями їх діяльності у стратегічному, тактичному та операційному розрізах, а також види інформації, яку вони мають надавати потенційним іноземним інвесторам, залежно від цілей інвестицій: орієнтовані на пошук вигоди від ресурсів, орієнтовані на пошук ефективності, орієнтовані на отримання вигоди від стратегічних активів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретико-методологічне узагальнення і нове вирішення актуальних наукових завдань, які полягають в аналізі ефективності залучення іноземних інвестицій в Україну, а також у розробці теоретико-методичного інструментарію прогнозування обсягу прямих іноземних інвестицій з метою збільшення ПП в економіку країни.

На підставі проведеного дослідження одержані такі наукові та практичні результати.

1. Проведено аналіз еволюції теорій залучення іноземного інвестування, яким приділялося достатньо уваги в концепціях різних шкіл світової наукової думки, а саме: меркантилістів, неокласичної (Д. Джоргенсон, М. Фелдстейн, С. Моррісон) і кейнсіанської (Дж. М. Кейнс, Дж. Тобін) економічних теорій, а також в сучасних дослідженнях (С. Хаймер, Ч. Кіндлебергер, Дж. Даннінг та інших), встановлено, що ефективність залучення іноземних інвестицій в національну економіку залежить від впливу соціальних, інноваційних, екологічних, ресурсних, зовнішньоекономічних, ринкових та фінансово-бюджетних факторів і базується на збалансуванні інтересів держави, підприємств-реципієнтів та інвесторів з урахуванням короткострокових та довгострокових ефектів від вкладання іноземних інвестицій.

2. Визначено інструменти державної інвестиційної політики, задіяні для залучення іноземних інвестицій у національну економіку. З позицій підприємств-реципієнтів такі інструменти можуть бути управлінськими і маркетинговими, вони сприяють у короткостроковій перспективі збільшенню доходів, скороченню операційних і не операційних витрат, врахуванню матеріальних і нематеріальних потреб та інтересів працівників, а у довгостроковій – збільшенню обсягів виробництва та реалізації продукції, модернізації та інформатизації технологій та виробничих процесів, вдосконаленню організації праці. З позицій іноземних інвесторів такими інструментами є державні та ринкові. За їх допомоги отримуються короткострокові ефекти (зростання очікуваного доходу, скорочення витрат і інвестиційних ризиків) і довгострокові ефекти (формування сприятливого інвестиційного середовища). На державному рівні такими інструментами є адміністративні й ринкові в короткостроковій перспективі (а саме: розбудова національної інфраструктури; поліпшення кадрового, матеріального, технічного забезпечення; зростання рівня зайнятості населення) і

довгостроковій перспективі (покращення іміджу держави на міжнародному рівні; нові організаційно-управлінські механізми поліпшення якості інституційного забезпечення розвитку національної економіки).

3. На основі узагальненого світового досвіду залучення іноземних інвестицій за пріоритетами та підходами, встановлено, що пріоритети іноземного інвестування в країнах з розвинутою економікою (Німеччина, Франція, Великобританія, Ірландія) та з економікою, що розвивається (Китай, Росія, Білорусь) реалізовані у відповідних інвестиційних програмах і проєктах. Вони відповідають стратегічним цілям розвитку національної економіки держав, і їх реалізація передбачає зростання суспільного добробуту населення. Запропоновано науковий підхід щодо оцінювання ефективного іноземного інвестування з урахуванням короткострокових і довгострокових ефектів. Він дозволяє визначити відмінність досягнутого стану економіки із додатково залученими іноземними інвестиціями від її базового стану і обґрунтувати результати діяльності підприємств-реципієнтів і національного господарства в умовах іноземного інвестування вибраних пріоритетів.

4. Проведений аналіз основних тенденцій щодо недоліків та проблем залучення іноземних інвестицій в Україні дозволив структурувати ці проблеми у трьох основних сферах: у сфері адміністрування, у соціально-економічній та правовій сферах. Визначено, що усі ці проблеми у сукупності утворюють несприятливий інвестиційний клімат, який характеризується низкою тих чи інших чинників, що впливають на його стан, а відтак – на рівень інвестиційних залучень. З метою визначення напрямів поліпшення інвестиційного клімату, зокрема в сфері прогнозування обсягів прямих іноземних інвестицій в українську економіку, було виокремлено та проаналізовано набір відповідних чинників – індикаторів. Аналіз дозволив розподілити ці чинники на три групи: фінансово-економічні (макроекономічні та фінансові індикатори), інноваційні (індикатори, пов'язані з діяльністю підприємств, а також з рівнем підготовки кадрів та видатками на НДДКР), інституційні (комплексний індикатор – індекс економічної свободи).

5. Проведена оцінка ефективності програмного підходу до залучення іноземних інвестицій в економіку України показала низьку загальну ефективність національних інвестиційних програм. Виокремлено основні проблемні моменти, пов'язані з неефективністю відповідних програм. Окрім загальних чинників нестабільності економічної ситуації в Україні, до них віднесено невідповідність фактичних напрямів іноземного інвестування визначеним пріоритетним видам діяльності української економіки, орієнтація інвесторів на короткотермінові проєкти, що не передбачають суттєвих соціальних, екологічних чи інших зобов'язань стратегічного характеру, що, у свою чергу, часто обумовлює невеликі обсяги інвестицій на початковому етапі реалізації проєктів. Визначено, що це свідчить про неефективність чинного державного механізму стимулювання інвестицій і про нагальну необхідність розробки та внесення змін до законодавчо-правових засад та системи стимулювання процесу залучення іноземних інвестицій.

6. У дисертаційній роботі побудовано та реалізовано економіко-математичну модель прогнозування обсягів ПІІ із застосуванням сценарного підходу, яка дозволяє оцінити вплив різних варіантів загальноекономічних заходів на обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну. Сценарний підхід, який базується на прогнозуванні перспектив розвитку та статистичних методах аналізу даних, було обрано, оскільки він є порівняно ефективним методом прогнозування в умовах високої невизначеності (що наразі характерно для економіки України) і дозволяє спроектувати альтернативні уявлення щодо розвитку подій. Розрахунки проведено за трьома сценаріями: базовим, оптимістичним та песимістичним. Прогнозні розрахунки засвідчили, що за відсутності значних екзогенних імпульсів обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України становитиме у 2014 р. – \$61,5±0,7 млрд, у 2015 р. – \$66,8±1,3 млрд.; при цьому похибка розрахунку становить 1,1% при прогнозі на 1 рік і до 2% – при прогнозі на 2 роки.

7. На підставі модельних розрахунків і з урахуванням чинної ситуації в економіці України визначено напрями оптимізації підходів до формування пріоритетів залучення іноземних інвестицій, які знайшли своє відображення у розробленому підході до ефективного залучення іноземних інвестицій в національну економіку. Запропоновано комплексний підхід до формування відповідних пріоритетів, який включає дві групи заходів, пов'язаних з оптимізацією напрямів залучення іноземних інвестицій: економічні та інституційно-організаційні. Визначено, що економічні заходи полягають у вдосконаленні механізму надання податкових пільг, зокрема у скороченні обсягів пільг іноземним інвесторам, наданих у ручному режимі, у встановленні типу пільг залежно від виду діяльності іноземного інвестора, удосконаленні оцінки інвестиційних проєктів, що претендують на пільги. Розроблені рекомендації інституційно-організаційного характеру включають створення та розвиток в Україні приватних агентств із залучення інвестицій. Зокрема визначено базові напрями їх діяльності у стратегічному, тактичному та операційному аспектах, а також види інформації, яку вони повинні надавати потенційним іноземним інвесторам.

Встановлено, що реалізація зазначених пропозицій у сфері державної політики інвестиційного регулювання в умовах інтеграції України до світового господарства сприятиме зростанню обсягів залучення іноземних інвестицій та надасть імпульс сталому економічному розвитку країни.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Герзанич В.М. Інвестиції як ключовий фактор розвитку транскордонного регіону / В.М. Герзанич // Науковий вісник національного

лісотехнічного університету. [Зб. наук. пр.] // Львів, 2011. – Вип. 21(10). – С. 189-194.

2. Герзанич В.М. Інвестиції як фактор мотивації інвестиційного потенціалу соціально-економічного розвитку гірських територій Закарпатської області / В.М. Герзанич, Ю.Й. Стойка // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Гірські території: проблеми та перспективи розвитку. Зб. наук. пр. – Львів, 2012. – Вип. 1 (93). – С. 129-134. (*Особистий внесок автора: проаналізовано вплив інвестицій на соціально-економічний розвиток Закарпатської області. Визначено пріоритетні сфери інвестування та окреслено шляхи виходу з кризової ситуації*).

3. Герзанич В.М. Концептуальні засади ефективності функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в національній економіці / В.М. Герзанич // Обліково-фінансове забезпечення управління економічними процесами в умовах міжнародної інтеграції України. [Зб.наук.пр.] // Донецьк: ДонДУУ, 2013. – Т.ХІV. – Вип. 272. – С. 74-85. (Серія економіка).

4. Герзанич В.М. Особливості формування нормативно-правового поля іноземного інвестування в Україні / В.М. Герзанич // Науково-практичний журнал «Інвестиції: практика та досвід» – Київ, 2013. – № 24. – С. 115-120.

5. Герзанич В.М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні / В.М. Герзанич // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка", 2014. – №4. – Режим доступу до журн. : <http://www.economy.nayka.com.ua/n=4&y=2014>

6. Герзанич В.М. Оцінка ефективності системи залучення іноземних інвестицій в Україні / В.М. Герзанич // Зб.наук.пр. Східноукраїнського національного університету. Серія економіка. – Луганск, 2014. – Вип. 26 (1). – С. 7 – 14.

7. Герзанич В.М. Напрями оптимізації підходів до формування пріоритетів залучення іноземних інвестицій в Україні / В.М. Герзанич // Науково-практичний журнал «Інвестиції: практика та досвід» – Київ, 2014. – № 18. – С. 76-80.

Статті у зарубіжних наукових виданнях :

8. Gerzanich V.M. Model for forecasting of attracting foreign investment into Ukraine / V.M. Gerzanich // Nauka i Studia. – 2014.- № 3 (3).- С.48 – 60.

В інших виданнях:

9. Герзанич В.М. Місце та значення спільної підприємницької діяльності з іноземними інвестиціями у мотивації розвитку національної економіки / В.М. Герзанич // Інноваційні процеси економічного та соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід: тези доповідей V Ювілейної міжнар.наук. конф. (м.Тернопіль, 19-20 квітня 2012). – Тернопіль, 2012. – С. 9-10

10. Герзанич В.М. Концепція ефективності функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в економіці. / В.М. Герзанич // Актуальні проблеми

економіки України: тенденції, ризики, стимули: тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ 8–9 листопада 2013р.). – Дніпропетровськ, 2013. – С. 53-55.

11. Герзанич В.М. Соціальний аспект іноземного інвестування гірських територій Закарпаття / В.М. Герзанич // Актуальні питання економіки : матеріали ІІ всеукраїнська наук.-практ. конф. (м. Мукачево, 15-16 березня 2013 р.) – Мукачево, 2013. – С. 338-339.

АНОТАЦІЯ

Герзанич В.М. Обґрунтування підходів до ефективного залучення іноземних інвестицій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством. – ДВНЗ «Ужгородський національний університет». – Ужгород, 2014.

У дисертаційній роботі представлено теоретико-методичного узагальнення і нове вирішення актуальних наукових завдань, що визначають процес ефективного залучення іноземних інвестицій в економіку України із врахуванням сценаріїв її розвитку.

Проаналізовано еволюцію теорій іноземного інвестування, узагальнений світовий досвід залучення іноземних інвестицій за пріоритетами та підходами, і на цій основі визначено ключові учасники інвестиційного процесу, а також підходи та інструменти інвестиційної політики залучення іноземних інвестицій в національну економіку.

Запропоновано науковий підхід до оцінки ефективності іноземного інвестування з урахуванням короткострокових і довгострокових ефектів, який дозволяє визначити відмінність досягнутого стану економіки з додатково залученими іноземними інвестиціями від її базового стану та обґрунтувати висновок про поліпшення або погіршення результатів діяльності підприємств - реципієнтів і національного господарства за аналізований період, а також доцільність іноземного інвестування обрахування пріоритетів.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, національна економіка, інструменти, модель, інвестиційна політика.

АННОТАЦИЯ

Герзанич В.М. Обоснование подходов к эффективному привлечению иностранных инвестиций – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – Экономика и управление национальным хозяйством. – ГВНЗ «Ужгородский национальный университет». – Ужгород, 2014.

В диссертационной работе представлены теоретико-методического обобщение и новое решение актуальных научных задач, определяющих процесс эффективного привлечения иностранных инвестиций в экономику Украины с учетом сценариев ее развития.

Проанализирована эволюция теорий иностранного инвестирования, обобщенный мировой опыт привлечения иностранных инвестиций по приоритетам и подходами, и на этой основе определены ключевые участники инвестиционного процесса, а также подходы и инструменты инвестиционной политики привлечения иностранных инвестиций в национальную экономику.

Доказано, что современные исследования относительно эффективного привлечения иностранных инвестиций основываются на выявлении влияния данного инвестирования на национальную экономику в долго- и краткосрочной перспективе. Эффективность функционирования экономики с иностранными инвестициями обеспечивается согласованностью интересов субъектов хозяйствования и государства с применением соответствующих инструментов.

На основании усовершенствованной классификации инструментов инвестиционной политики государства в обеспечении стратегических приоритетов развития экономики с позиций эффективности в краткосрочной и долгосрочной перспективе для субъектов инвестиционной политики (предприятий-реципиентов, иностранных инвесторов и государства) их систематизировано с позиций эффективности.

Предложен научный подход к оценке эффективного иностранного инвестирования с учетом краткосрочных и долгосрочных эффектов, который в отличие от ранее известных, позволяет определить отличие достигнутого состояния экономики с дополнительно привлеченными иностранными инвестициями от ее базового состояния и обосновать вывод об улучшении или ухудшении результатов деятельности предприятий-реципиентов и национального хозяйства за анализируемый период, а также целесообразность иностранного инвестирования выбранных приоритетов.

На основании проведенного анализа основных недостатков и проблем привлечения иностранных инвестиций в Украину был обозначен перечень проблем процесса привлечения иностранных инвестиций, присущий нормативно-правовой, социально-экономической сфере и сфере администрирования. Это позволило выделить и проанализировать набор факторов - индикаторов оценки системы привлечения иностранных инвестиций в Украину, с помощью которых возможно прогнозирование объемов прямых иностранных инвестиций.

С учетом выделенных значимых факторов была разработана и реализована экономико-математическая модель прогнозирования объемов прямых иностранных инвестиций с применением сценарного подхода, который позволяет оценить влияние различных вариантов общеэкономических мер на объем прямых иностранных инвестиций в экономику Украины. Анализ всех сценариев показал, что объем прямых иностранных инвестиций, хотя и зависит от всех перечисленных факторов, однако вариация его значений по сравнению

с ними является затухающей. Поэтому при отсутствии мощных внешних импульсов (которые не поддаются статистическому учету) объем прямых иностранных инвестиций в украинскую экономику можно прогнозировать с достаточно большой вероятностью.

Институционально-организационные меры включают создание и развитие в Украине частных агентств по привлечению инвестиций. Определены базовые направления их деятельности в стратегическом, тактическом и операционном аспектах, а также виды информации, которую они должны предоставлять потенциальным инвесторам в зависимости от целей инвестиций.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, национальная экономика, инструменты, модели, инвестиционная политика .

SUMMARY

Gerzanich V.M. Justification effective approaches to attract foreign investment. - Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of economic sciences , specialty 08.00.03 - Economics and management of national economy . - State University "Uzhhorod National University". - Uzhgorod, 2014.

The dissertation presents theoretical and methodological generalization and new solution of urgent scientific challenges that determine the effective process of attracting foreign investment in Ukraine in view of possible scenarios.

The evolution of theories of foreign investment , generalized world experience of attracting foreign investment priorities and approaches, and on this basis the key participants of the investment process , as well as approaches and instruments of investment policy to attract foreign investment in the national economy.

A scientific approach to evaluating the effectiveness of foreign investment on the basis of short-term and long-term effects , which determines the difference made the economy from further attracted foreign investment from its base state and substantiate the conclusion of improvement or deterioration in the performance of enterprises - recipients and national economy for the period , and foreign investment feasibility chosen priorities.

Keywords: foreign direct investment, national economy, tools, models, investment policy.

Підписано до друку 19.12.2014 р. Формат 60x84/16
Папір друкарський. Друк різнографічний.
Умовн. друк. арк. 0,9
Наклад 100 прим.

Розтиражовано з готових оригінал-макетів
ПП Данило С.І.
м. Ужгород, пл. Ш.Петефі, 34/1
Тел.: 61-23-51